

tedy podrobněji dozvídáme o nově otevřené ambulanci pro léčbu bolesti ve FN v Brně-Bohunicích (P. Ševčík, L. Sláma, A. Kernerová, H. Klimešová), o pracovišti pro léčbu bolesti při ARO na poliklinice Sokolovská ul. v Praze 9 (J. Kozák), o ambulanci léčby bolesti při ARO nemocnice Na Homolce v Praze 5 (Ivan Vrba) a o ambulanci pro léčbu chronické bolesti při ARO NsP Ilava (V. Cífbik). Zájemce o podrobnější údaje o těchto pracovištích odkazují na sborník.

Všechny tyto příspěvky se čtou hladce, nekladou na čtenáře přílišné nároky. Poslední část „Různé“ už svým záhlavím jakoby ponoukala k pouhému prolistování. Také jsem to měl v úmyslu, když v tom jsem se až zadržel nad textem V. Chvály (Radikální konstruktivismus a klinická praxe). Tento text nelze jednoduše přehlédnout, proběhnout. Náhle jsem řadě myšlenek a vět nerozuměl, musel jsem se vracet a nakonec jsem stať začal číst od konce. Ale otevřeně říkám, že kdyby v celém sborníku byl pouze tento text, tak bych já byl spokojen. Radikální konstruktivismus představuje jakési obrácení toku Jordánu v pohledu na tzv. objektivitu světa. Jediné, co je možné a rozumné v klinické práci dělat, je nechat naši a pacientovu subjektivitu vstoupit do dialogu a tvořit, konstruovat společný svět. Jako terapeuti musíme ovšem počítat s tím, že se budeme v práci s pacienty měnit i my sami. To je zhruba základní myšlenka radikálního konstruktivismu, formovaného pracemi G. Batesona, R. Maturany a dalšími. Vše ostatní čtenář nalezne v textu.

Sborník uzavírá stať Jaro Křivohlavého (Člověk trpící bolestí). Autor je odborníkem na mezilidskou komunikaci. Zde nabízí různé pohledy na projev bolesti přes mnohost komunikačních kanálů. Svým způsobem pokračuje v myšlenkách V. Chvály – jak se dozvědět o světě našich bližních a pacientů, jak tento svět sdílet.

Co se mně na sborníku líbilo, jsem neskrýval. Neskrývám ale také, že pár věcí mně vadilo. Cítil bych se jako čtenář a potenciální hlubší zájemce lépe, kdyby všude byla adresa autora, kdyby všude bylo jeho plné jméno, kdyby se autoři shodli na způsobu citací literatury. Co není teď, jistě může být ve sborníku příštím...

Na závěr recenzí bývá zvykem napsat frázi, že probíraná publikace by neměla chybět v knihovničce nikoho z nás. Ne, jistě není životně nutné ji tam mít. Ale ten, komu se dostane do ruky, si ji patrně přečte – byť selektivně – se zájmem. Kromě řady zajímavých informací se mu dostane výrazného podnětu k přemýšlení. A to není v dnešní záplavě publikací málo.

J. Šípek

Imrich Ruisel ZÁHADA PAMĚTI

Bratislava, Slovak Academic Press 1995, 152 s.

Imrich Ruisel je znám jako autor řady publikací z oblasti poznávacích procesů, zejména paměti. Také jeho nejnovější práce je věnována paměti. Tentokrát však téma zpracovává vědeckopopulární formou. Rozsahem nevelká knížka tak umožňuje i laikovi velmi srozumitelným způsobem seznámit se s nejdůležitějšími problémy a otázkami lidské paměti. Přináší mnoho zajímavostí a její čtivost zvyšuje to, že je protkána řadou výstižných ukázek z literárních děl.

V prvních třech kapitolách a částečně i ve čtvrté nás autor zavádí do vzdálené minulosti a dokumentuje, že už ve starověku se lidé zabývali tím, jak přesně a dlouhodobě uchovat důležité informace, a že už v této době používali lidé s dobrou pamětí velké úcty a vážnosti. Jaké pomůcky a prostředky se používaly k zapamatování, jak se lidé učili počítat, jak si pamatovali důležité okamžiky své historie, co považovali za důležité uchovat a předávat dalším pokolením, to všechno autor ukazuje na mnoha příkladech a ukázkách z různých literárních pramenů.

Do vzniku písma jednoznačně převládalo ústní předávání informací. První literární díla, zaznamenávající legendy a písně, znamenaly sice přelom, avšak – jak upozorňuje autor – knihy šířené ručním přepisováním byly velmi drahé a bylo jich nedostatek (což trvalo až do vynálezu knihtisku), a tak ještě i ve středověku učencům většinou nezbyvalo nic jiného, než naučit se texty nazpaměť. Z dávnější i novější doby jsou připomenuti lidé, kteří se proslavili svou vynikající pamětí.

V páté kapitole, která tvoří určité východiště pro pochopení dalšího textu knížky, jsou stručně a srozumitelně vysvětleny všechny základní problémy a pojmy psychologie paměti, jako je sensorická, krátkodobá a dlouhodobá paměť, jejich funkce a vzájemné vztahy, novější členění dlouhodobé paměti na epizodickou a sémantickou apod. Za velmi cenné považují, že už v této kapitole poukazuje autor na souvislosti s jinými poznávacími procesy (zde s představami) a že tyto souvislosti rozvíjí postupně ve zbývajících kapitolách (neboť právě laická veřejnost považuje paměť za jakousi izolovanou psychickou funkci). Ještě širší rámec studia je podán v sedmé kapitole, která je věnována vlivům emocí a motivace na paměť, ale i na další poznávací procesy.

Autor se nevyhýbá ani problémům paměti v každodenním životě (6. kap.). V této souvislosti popisuje také některé poruchy paměti. Zvláštní pozornost věnuje paměti svědků různých událostí, kdy svědectví může mít klíčovou roli v rozhodování o osudech jiných lidí.

Předposlední kapitola je nazvána „Schéma a scénář“. Toto méně obvyklé téma v psychologii paměti se však soustřeďuje na důležitou vlastnost paměti, že totiž zpracování a uchování informace se děje podle zkušeností vytvořeného schématu. A navíc paměť může jednou vytvořené schéma doplňovat v detailech, použít je pro jiné situace, události a předměty, což kladně ovlivňuje pozdější vybavení informací. Autor zde uvádí i málo známé pokusy F. C. Bartletta, který patří k průkopníkům pojmu schéma v psychologii.

Závěrečná kapitola je věnována čtenáři. Ke zlepšení paměti zatím nepomohou žádné zázračné tablety, ale spíše několik rad, které vycházejí z předchozího výkladu a z dalších poznatků současné psychologie paměti. Závěrem autor čtenáři nabízí možnost posoudit svou paměť na Škále osobní paměti.

Tato nevelká vědeckopopulární práce, doplněná jmenným rejstříkem a seznamem citované literatury, je díky způsobu zpracování přístupná nejširší veřejnosti, ale poučení najde i odborník. I. Ruiselovi se podařilo převést často složité teoretické problémy a poznatky do velmi živé podoby a přiblížit tak lidskou paměť každému, kdo se chce o ní dozvědět něco více.

I. Slaměnk

Otto Čačka

PSYCHOLOGIE DÍTĚTE

Tišnov, SURSUM, 1994, 112 s.

Publikace O. Čačky, docenta katedry psychologie Pedagogické fakulty MU, je nejen učebnicí pro studenty a posluchače učitelství, ale je charakterem literárního zpracování určena i širší veřejnosti, zejména rodičovské.

Obsahuje tři logicky propojené části. V první, nejobecnější, vysvětluje autor vývojové faktory a zákonitosti vývojových změn a ve stručném přehledu pojednává i o metodách vývojové psychologie a jejich aplikačních možnostech.

V druhé, klasičtější pojeté části sleduje autor v tradičně uváděných a vytyčených etapách (novorozenec, kojeneček, batole, předškolák) vývoj psychiky dítěte v závislosti na chronologickém věku. Každá dílčí kapitola je doplněna textem, poskytujícím výchovné rady, vymezuje výchovné úkoly a „mapuje“ výchovné problémy, což je zejména pro budoucí učitele přínosné.

Třetí část, méně tradiční a spíše novátorská, se snaží zachytit vnitřní logiku vývojových změn, které resultují z interference toho, co je dítěti dáno v genomu rozvojových možností, a toho, co je v možnosti proměn prostředí urychlit, potlačit nebo změnit.

Specifické „operační pole“ tu zachází se zvláštní autorovou terminologií, neboť Čačka odděluje rozvoj racionálně-kognitivních funk-

cí u dětí od vývoje imaginativně-emočních složek jejich osobnosti a autoregulační procesy zahrnuje do vývoje imaginace a emotivity.

Třetí část rovněž doplňuje text analýzou duševních poruch a nemocí v období nástupu dítěte do první třídy a hodnotí důsledky různých výchovných přístupů k dětem.

Jednotlivé kapitoly jsou působivě umocněny citáty významných osobností, což – jako ostatně celé „dítko“ – ukazuje na rozhled autora, který se netají tím, že doménou jeho zájmu je oblast psychologie kultury.

Závěrem je třeba dodat, že Čačkova práce o psychickém vývoji patří k osvěžujícím vzdělávacím a učebním textům, které dovedou překračovat „stereotyp“ běžně koncipovaných učebnic psychologie dítěte. Při nedostatku potřebné studijní literatury na našem trhu lze tento text čtenářům jen doporučit.

I. Šmahel

Jiří Mareš

Jaro Křivohlavý

KOMUNIKACE VE ŠKOLE

Masarykova univerzita, Centrum pro další vzdělávání učitelů, Brno, 1995, 210 s.

Komu sa po druhýkrát dostala táto knižka do rúk, teraz už v novom „ošatení“, iste mi dá za pravdu, že v oboch vydaniach sa možno v mnohom poučiť a inšpirovať. Druhé vydanie pod zmeneným názvom prináša tiež zmeny a doplnky, ktoré prispievajú k čitateľnosti publikácie. Autori sa k problematike komunikácie vyslovujú nielen ako teoretici, podobne ako to urobili v prvom vydaní, ale rozšírili i prakticko-aplikačné zameranie, čo sa najvýraznejšie prejavilo v didaktickom dopracovaní knihy, konkrétne aj ilustrovaním knižky fotografiami zo života školákov. Novinkami v porovnaní s prvým vydaním sú napríklad humor v škole, sociálno-psychologická klíma v školskej triede, čo je v našich podmienkach záslužným obohatením, keďže tieto témy sú skôr ojedinelé.

Kniha je svedectvom, že se na ploche 179 strán dá povedať veľa o rôznom: O sociálnej a pedagogickej komunikácii, v rámci ktorých zaujmú state o metakomunikačných kľúčoch, či komunikácii sebapoňatia, o obsahu pedagogickej komunikácie. Učiteľov môžu inšpirovať k zmene ich zaužívaných komunikačných stratégií názorne podané poznatky o komunikačných štruktúrach v rámci hromadného, skupinového vyučovania alebo dialogických metód. O psychologických aspektoch verbálnej a neverbálnej komunikácie v škole hovoria zas ďalšie state, ktoré pomôžu učiteľovi zorientovať sa v zložitom umení klásť „dobré otázky“ a porozumieť otázkam žiakov. O umení na-